

Tjenestehandel med utlandet har økt mye

Kirsten Hegsvold Andersen

Tjenestehandelen med utlandet har nesten doblet seg fra 1999 til 2008. Norge tjener mest på eksportinntektene fra sjøfartsnæringen, mens de største utgiftene er knyttet til nordmenns utenlandsreiser. De viktigste handelspartnerne er USA og Storbritannia.

I løpet av de siste 10 årene har eksport av tjenester mer enn doblet seg i løpende verdi, og var 268 milliarder kroner i 2008, se figur 1. I 5-årsperioden, 1999-2003, var det en moderat økning i tjenesteeksporten med gjennomsnittlig 6 prosent per år, mens etter konjunkturoppgangen i 2003 har den økt med 11 prosent per år. Tilsvarende har importen av tjenester økt fra 121 milliarder kroner i 1999 til 220 milliarder kroner i 2008. Også tjenesteimporten har økt sterkest etter konjunkturoppgangen med 9 prosent i snitt per år, mens den for årene 1999-2003 vokste med nesten 5 prosent.

Eksport av tjenester minus import av tjenester utgjør Norges nettoeksport. Nettoeksport av tjenester var 48 milliarder i 2008. Det betyr at Norge hadde et overskudd i tjenestehandelen med utlandet. Norge har hatt positiv nettoeksport i hele tiårsperioden.

Både priser og volum har økt

Verdiveksten de siste ti årene kan forklares av både prisstigning og volumvekst. Volumendringene har stort sett vært positive, se figur 2, og bidratt til verdivekst i alle årene bortsett 2001, 2002 og 2003.

I årene 2001 til 2003 gikk volumet av eksport av tjenester ned. I 2001 var det samtidig kraftig prisvekst på eksporterte tjenester slik at eksportverdien samlet økte med om lag 8 prosent fra året før. I 2002 falt både prisene og volumet som medførte at verdien gikk ned med i overkant av 6 prosent. Nedgangen i eksportvolumet var rundt 4 prosent i både 2002 og 2003. Dette kan forklares med nedgang i eksportvolumet knyttet til sjøfarten.

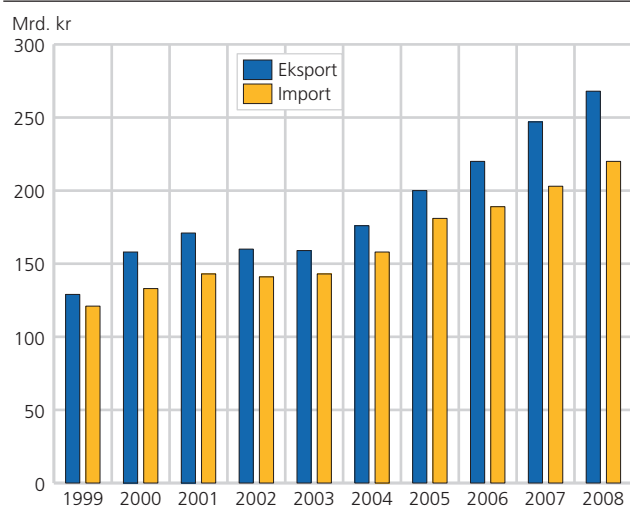
Importen av tjenester har hatt en lignende utvikling som eksporten. Det var nedgang i volumet med i underkant av 1 prosent i 2002, og nesten 3 prosent i 2003. I 2003 trakk prisveksten verdien opp slik at importverdien samlet sett økte med nesten 2 prosent.

Figur 2 viser ellers at prisvekst på tjenesteeksporten gjennomgående har bidratt mest til verdiveksten de siste 10 årene. Dette gjelder særlig i den første delen av perioden, og kan forklares med økning i fraktratene i utenriks sjøfrakt.

Størst inntekter fra sjøfart...

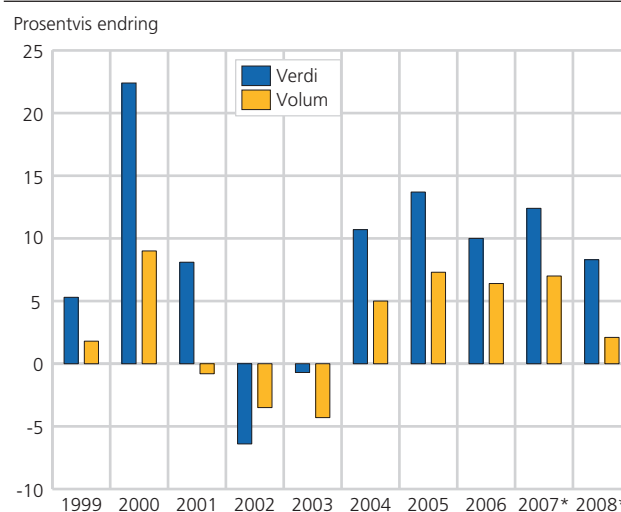
I 2008 hadde vi størst inntekter fra tjenesteeksport knyttet til skipsfart. De utgjorde 36 prosent av all tjenesteeksport, se figur 3. I Danmark er også sjøtransport

Figur 1. Utenrikshandel med tjenester i mrd.kr

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, utenriksregnskapet 03.03.09

Figur 2. Eksport av tjenester. Prosentvis endring fra året før

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, årlig nasjonalregnskap 19.02.09.

Kirsten Hegsvold Andersen er rådgiver ved Seksjon for nasjonalregnskap (kha@ssb.no)

den største tjenestetypen. I 2007 utgjorde den litt over halvparten av den danske tjenesteeksporten (Danmarks Statistikk 2008).

Norges inntekter fra sjøfart hadde historisk sett en relativt liten andel av tjenesteeksporten i 2008. I 1939 var den norske handelsflåten den tredje største i verden, etter en sterk vekst i mellomkrigsårene. Den sterke veksten var knyttet til frakt av olje og overgang til dieselmotorskip. Det var også en sterk vekst i flåten fra 1950-1970, og Norge hadde den fjerde største i verden i 1968 (Hodne og Grytten 2002). På begynnelsen av 1950-tallet utgjorde fraktinntektene rundt 90 prosent av tjenesteeksporten (SSB 1995). Den norske flåtens andel av verdensflåten sank fra slutten av 1960-årene til slutten av 1980-årene på grunn av utflagging, som forklarer noe av utviklingen i sjøfraktens mindre andel av total tjenesteeksport. Siden 1990-tallet har det vært en vekst i sysselsettingen i utenriks sjøfart (NHD 2008.)

Det handles mer tjenester over landegrensene etter at WTO har bygd ned handelshindre, og på grunn av utviklingen. Vekst i handelen med andre tjenestetyper forklarer også hvorfor sjøfraktandelen har blitt mindre. Finans- og forretningstjenester som består av blant annet it-tjenester, regnskapstjenester og arkitekttjenester har vært i sterk vekst de siste ti årene, og hadde en andel på 23 prosent av all tjenesteeksport i 2008. Selv om andre tjenester har vært i vekst, så har Norge fortsatt en stor handelsflåte med den femte største i verden (Norges Rederiforbund 2009).

... mest utgifter til utenlandsreiser

På importsiden hadde Norge i 2008 de høyeste utgiftene knyttet til utenlandsreiser, se figur 4. Litt under halvparten av all tjenesteimport var utgifter til nordmenns reiser i utlandet. Spania var det landet vi reiste mest til etterfulgt av Sverige og Storbritannia. Reisetrafikk omfatter både dagsreiser og reiser med overnatting av både private og forretningsreisende. Nordmenn brukte mer på reiser til utlandet enn utlendinger brukte på reiser til Norge. Vi hadde en negativ nettoeksport på 65 milliarder kroner for reisetrafikk i 2008.

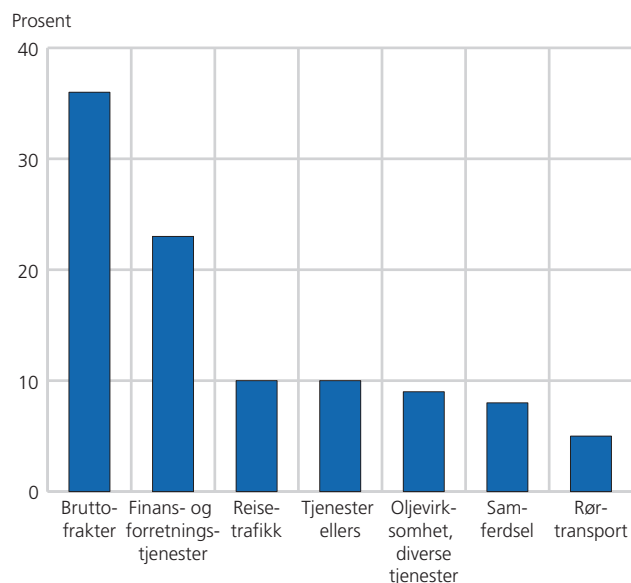
Det har vært en vekst i import av finans- og forretningstjenester de siste ti årene som også kan forklares med økt globalisering. I 2008 utgjorde disse tjenestene 21 prosent av tjenesteimporten.

USA og Storbritannia viktigste handelspartnere

Norges viktigste handelspartnere på tjenestesiden var USA og Storbritannia i 2008. Vi eksporterte flest tjenester til USA og kjøpte mest tjenester av Storbritannia. 27 prosent av all tjenesteeksport gikk til USA viser tabell 1. Tjenesteeksporten til USA var større enn til de nordiske landene samlet. 60 prosent av tjenesteeksporten gikk til EU-land.

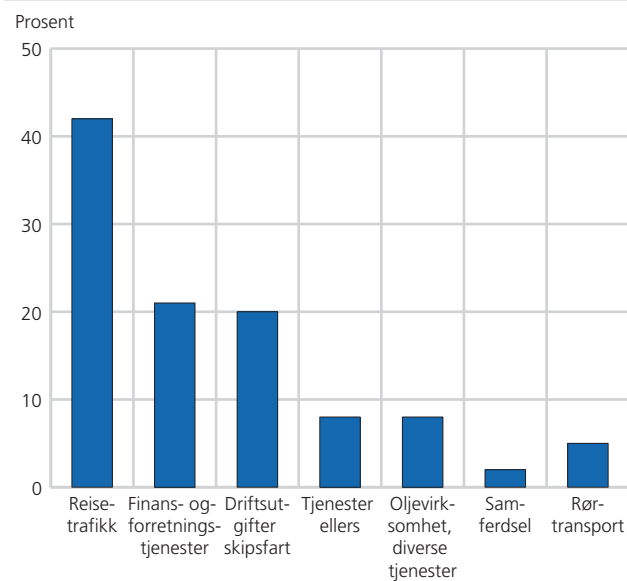
Det meste av tjenesteeksporten til USA består av fraktinntekter fra skipsfarten. Sjøtransporten går ikke

Figur 3. Tjenestegruppers andel av total tjenesteeksport, 2008. Prosent

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, utenriksregnskapet 03.03.09

Figur 4. Tjenestegruppers andel av total tjenesteimport, 2008. Prosent

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, utenriksregnskapet 03.03.09

nødvendigvis fra Norge til USA, men det er vanlig at sjøtransport som går mellom to andre land i verden betales i US dollar. Fraktinntekter som gjøres opp i dollar framkommer som eksport fra Norge til USA uavhengig av om transporten faktisk foregår mellom Norge og USA.

Norges nest største handelspartner var Storbritannia, hvor også de største eksportinntektene kom fra sjøfrakt. Sverige var den tredje største handelspartneren i 2008. Vi eksporterte mest forretningstjenester til Sverige.

Storbritannia, USA og Sverige var de landene vi importerte mest tjenester fra i 2008, se tabell 2. Norge kjøpte 16 prosent av tjenestene fra Storbritannia. Til sammenligning importerte vi 25 prosent fra nordiske land og 74 prosent fra EU.

Tabell 1 - 10 største eksportland i 2008. Andel av total tjenesteeksport

	Tjenesteeksport
USA	27
Storbritannia	19
Sverige	11
Tyskland	8
Danmark	7
Belgia	3
Nederland	3
Frankrike	3
Sveits	3
Finland	2

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, utenriksregnskapet 03.03.09

Tabell 2 - 10 største importland i 2008. Andel av total tjenesteimport

	Tjenesteimport
USA	16
Storbritannia	15
Sverige	15
Tyskland	9
Danmark	9
Belgia	6
Nederland	5
Frankrike	3
Sveits	3
Finland	3

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, utenriksregnskapet 03.03.09

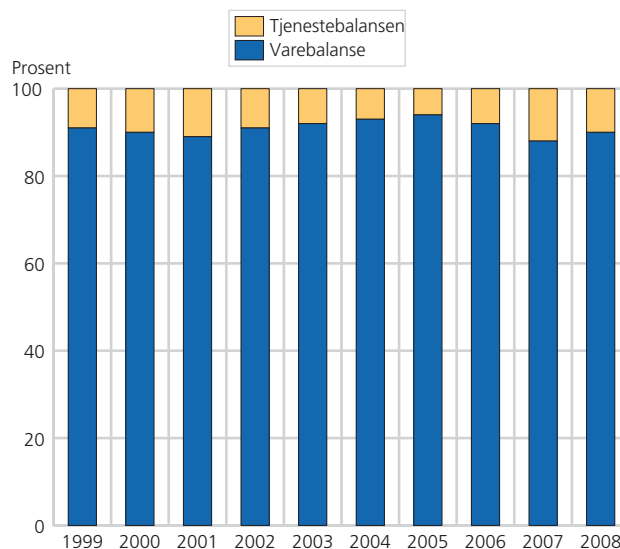
Norge hadde et tjenestehandelsoverskudd på 32 milliarder kroner overfor USA. Det var også mer eksport enn import av tjenester fra Storbritannia med 10 milliarder kroner i overskudd, mens det var et underskudd i handelen med Sverige. I 2008 var underskuddet i tjenestehandelen med Sverige på 10 milliarder kroner. Underskuddet skyldtes hovedsaklig store utgifter knyttet til reisetrafikk.

Varehandel med utlandet dominerer

Norge har en åpen økonomi. Vi handler både varer og tjenester med utlandet. Hvis vi ser på vare- og tjenestebalansen, og andelen til hver av komponentene får vi et bilde av størrelsen på tjenestehandelen sammenlignet med varehandelen. Tjenestebalansens andel av vare- og tjenestebalansen vises i figur 5. Tjenestebalansen har stort sett hatt en andel på om lag 10 prosent av vare- og tjenestebalansen. Varebalansen er dominerende i hele tiårsperioden. Det betyr at Norge har hatt en mye lavere tjenestehandel enn varehandel med utlandet fra 1999 til 2008.

I flere av årene på 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet hadde tjenestebalansen større andeler av vare- og tjenestebalansen. Andelen var rundt 20 prosent. I årene etter 1991 har den stort sett vært rundt 10 prosent, bortsett fra i 1998 da den utgjorde 40 prosent av vare- og tjenestebalansen. Sterk prisnedgang på olje var hovedforklaringen til lavere vareeksport, og

Figur 5. Andel av vare- og tjenestebalansen. Prosent

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, utenriksregnskapet 03.03.09

dermed lavere varebalanse dette året. Halveringen av tjenestebalansen siden 1991 skyldes de store inntektene fra eksport av råolje og naturgass.

Oppsummering

Det har vært en dobling av tjenesteeksporten til utlandet, mens tjenesteimporten nesten har doblet seg fra 1999 til 2008. Når det gjelder eksporten av tjenester er de største inntektene fra sjøfrakt, mens de største utgiftene er knyttet til nordmenns utenlandsreiser. Tjenestehandelen utgjør likevel en relativ liten andel av samlet handelsoverskudd. Dette har sammenheng med de store inntektene fra eksport av olje og gass.

Referanser

Danmarks Statistik 2008 – "Udenrigshandel – Varer og tjenester 2007", København.

Hodne, Fritz og Ola H. Grytten 2002 - *Norsk økonomi i det 20. århundre*, Bergen, Fagbokforlaget.

Norges Rederiforbund (2009) - www.rederi.no/default.asp?V_ITEM_ID=488

Nærings- og handelsdepartementet (2008) – www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/tema/norsk-naringsliv/utenriksfart-2.html?id=482113

Statistisk Sentralbyrå 1995 – "Historisk statistikk 1994". NOS C 188.

Statistisk Sentralbyrå 2009 – *Nasjonalregnskapet*

Statistisk Sentralbyrå 2009 – *Utenriksregnskapet*

Boks 1

Varebalansen = eksport av varer – import av varer

Tjenestebalansen = eksport av tjenester – import av tjenester

Vare- og tjenestebalansen = varebalansen + tjenestebalansen